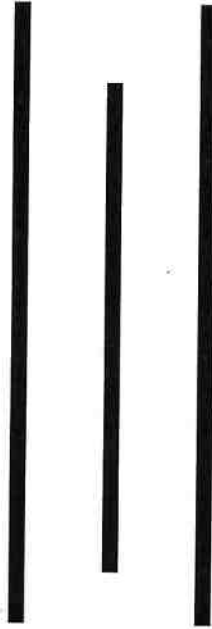

नमुना वालविकास निर्माण तथा वालविकास सुदृढीकरण कार्यक्रम
कार्यक्रम सञ्चालन मार्गदर्शन, २०७६

प्रदेश सरकार
प्रदेश नं. ५
सामाजिक विकास मन्त्रालय
बुटवल, नेपाल।

नमुना वालविकास निर्माण तथा वालविकास सुदृढीकरण कार्यक्रम
कार्यक्रम सञ्चालन मार्गदर्शन, २०७६

प्रस्तावना: प्रदेश नं ५ भित्रसामुदायिक विद्यालय तथा समुदायहरूमा चार हजार भन्दा बढी वालविकास केन्द्रहरू संचालनमा छन् । विद्यालय शिक्षाको आधारस्तम्भका रूपमा रहने यी वालविकास केन्द्रहरूको सुदृढीकरण गरी नमुना वालविकास केन्द्रको रूपमा विकास गर्नर प्रदेश सरकारलाई प्राप्तविशेष अनुदानलाईव्यवस्थित रूपमा परिचालन गरी लक्षित उद्देश्य हासिल गर्न सामाजिक विकास मन्त्रालयले यो नमुना वालविकास निर्माण तथा वालविकास सुदृढीकरण कार्यक्रम, कार्यक्रम सञ्चालन मार्गदर्शन, २०७६ जारी गरेको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यसमार्गदर्शनको नाम "नमुना वालविकास निर्माण तथा वालविकास सुदृढीकरण कार्यक्रम, कार्यक्रम सञ्चालन मार्गदर्शन, २०७६" रहेको छ ।

(२) यो मार्गदर्शन सामाजिक विकास मन्त्रालयबाट स्वीकृत भएको मितिदेखि लागू हुनेछ ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस मार्गदर्शनमा;

(क) "मन्त्रालय" भन्नाले प्रदेशको सामाजिक विकास मन्त्रालय सम्झनुपर्दछ ।

(ख) "मार्गदर्शन समिति" भन्नाले दफा ४ बमोजिम गठित समितिलाई सम्झनुपर्दछ ।

(ग) "प्राविधिक परामर्श समिति" भन्नाले दफा ६ बमोजिम समिति सम्झनुपर्दछ ।

(घ) "निर्देशनालय" भन्नाले शिक्षा तथा सामाजिक विकास निर्देशनालय प्रदेश नं. ५ सम्झनुपर्दछ ।

(ङ) "डिभिजन कार्यालय" भन्नाले प्रदेश नं ५ का ६ जिल्लामा रहेका सामाजिक विकास डिभिजन कार्यालयहरू संझनु पर्दछ ।

३. उद्देश्य: यस मार्गदर्शनको उद्देश्य देहायबमोजिम रहेका छन् ।

(क) नमुना वालविकास केन्द्रहरूको विकास गर्ने ।

(ख) नमुना वालविकास केन्द्रहरूको विकास सँगै अन्य वालविकास केन्द्रहरूलाई नमुना वालविकास केन्द्रको रूपमा विकास गर्न अभिप्रेरित गर्ने ।

(ग) नमुना वालविकास केन्द्रका शिक्षकहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।

४. मार्गदर्शन समिति: प्रदेशस्तरमा नमुना वालविकास निर्माण तथा वालविकास सुदृढीकरण कार्यक्रमको मार्गदर्शन, प्रयोजनका लागि देहाय बमोजिमको एक मार्गदर्शन तथा अनुगमन मूल्याङ्कन समिति रहने छ ।

(क) सामाजिक विकास मन्त्री

संयोजक

(ख) सामाजिक विकास सचिव

सदस्य

(ग) निर्देशक, शिक्षा तथा सामाजिक विकास निर्देशनालय

सदस्य

(घ) शिक्षा तालिम केन्द्रप्रमुख

सदस्य

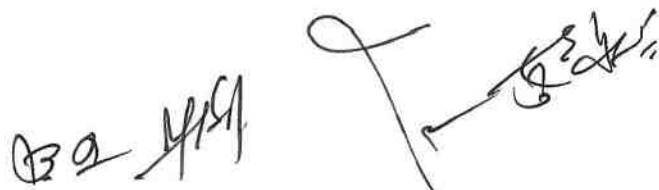
(ङ) महाशाखा प्रमुख उच्च शिक्षा महाशाखा

सदस्य

(च) महाशाखा प्रमुख शैक्षिक योजना तथा अनुसन्धान महाशाखा

सदस्य सचिव

५. मार्गदर्शन समितिको भूमिका: दफा ४ बमोजिम गठित समितिको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:

- (क) नमुना बालविकास निर्माण तथा सुदृढिकरणका लागि नीतिगत सहजीकरण गर्ने ।
 (ख) नमुना बालविकास छनोट समितिलाई सल्लाह दिने र समितिका गतिविधिहरूको अनुगमन मुल्याङ्कन गर्ने ।
 (ग) बालविकास केन्द्रका शिक्षकहरूको क्षमता अभिवृद्धिका लागि अभिप्रेरित गर्ने ।
 (घ) समग्र कार्यक्रमको प्रभावकारीता मुल्याङ्कन गर्ने ।

६. प्राविधिक परामर्श समिति: (१) नमुना बालविकास केन्द्रको निर्माण र सुदृढिकरणका सन्दर्भमा नमुना बालविकास छनोट समिति लगायत अन्य सरोकारवालाहरूलाई प्राविधिक परामर्श दिने प्रयोजनका लागि देहाय अनुसारको एक प्राविधिक परामर्श समिति गठन हुनेछ ।

क) निर्देशक, शिक्षा तथा सामाजिक विकास निर्देशनालय	संयोजक
ख) उपसचिव, शैक्षिक योजना तथा अनुसन्धान महाशाखा	सदस्य
ग) उपसचिव, सामाजिक विकास महाशाखा	सदस्य

७. नमुना बालविकास छनोट समिति: यस प्रदेश भित्रका प्रत्येक पालिकाहरूबाट बालविकासका केन्द्रहरूको छनोटका लागि सामाजिक डिभिजन कार्यालयको प्रमुखको संयोजकत्वमा देहायको एक छनोट समिति रहने छ ।

(क) कार्यालय प्रमुख, सामाजिक विकास डिभिजन कार्यालय	संयोजक
(ख) अधिकृत प्रतिनिधि, शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई	सदस्य
(ग) डिभिजन कार्यालयले तोकेको प्रधानाध्यापक	सदस्य

८. छनोट समितिको भूमिका: दफा ६ बमोजिम गठित समितिको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:

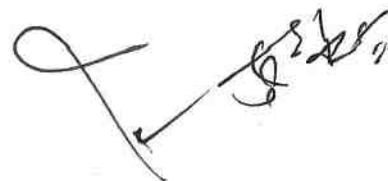
- (क) सार्वजनिक सूचना जारी गरी डिभिजन कार्यालयहरू मार्फत निवेदन सङ्कलन गर्ने ।
 (ख) दफा १० बमोजिम कार्यक्रम संचालन गर्न बालविकास केन्द्रहरू छनोट गर्ने ।
 (ग) छानिएका बालविकास केन्द्रहरूको जानकारी प्राविधिक परामर्श समिति, शिक्षा तथा सामाजिक विकास निर्देशनालय र सम्बन्धित विद्यालयलाई दिने ।
 (घ) नमुना बालविकास केन्द्र छनोट, निर्माण तथा सुदृढिकरणका सन्दर्भमा प्राविधिक परामर्श समिति सँग परामर्श गर्नु र समितिले दिएका सुझावहरूको कार्यान्वयन गर्नु छनोट समितिको कर्तव्य हुनेछ ।

९. पालिकाबाट थप सहयोग उपलब्ध हुन सक्ने: यो नतीजा कार्यक्रमलाई व्यवस्थित गर्न प्रत्येक उपमहानगरपालिका नगरपालिका र गाउँपालिकाहरूले थप सहयोग गर्न सक्नेछन् ।

१०. डिभिजन कार्यालयहरूको भूमिका: यो कार्यक्रमलाई सफल पार्न डिभिजन कार्यालयहरूको भूमिका निम्नानुसारको हुनेछ:

- (क) सार्वजनिक सूचना जारी गरी निवेदन सङ्कलन गर्ने ।
 (ख) दफा ११ बमोजिम कार्यक्रम संचालन गर्न बालविकास केन्द्रहरू छनोट गर्ने ।
 (ग) छानिएका बालविकास केन्द्रहरूको जानकारी विद्यालय र स्थानीयतहलाई दिने ।
 (घ) आवेदन मागको प्रचार प्रसार गर्ने ।
 (ङ) छानिई आएका केन्द्र वा विद्यालयहरूसँग सम्झौता गर्ने ।
 (च) केन्द्रमा हुनुपर्ने सामग्रीहरूको न्युनतम मापदण्ड कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
 (छ) समन्वय बैठकहरू संचालन गर्ने र सहयोगी शिक्षक तालिम संचालन गर्ने ।

(ज) कार्यक्रम अनुगमन गर्ने र विद्यालय वा केन्द्रहरुबाट प्रगति विवरणको आधारमा रकम भुक्तानी दिने।

(झ) जिल्लागत प्रगति प्रतिवेदन निर्देशनालयमा पठाउने।

११. कार्यक्रम संचालनको लागि विद्यालय वा केन्द्र छनौटका आदारहरु

(क) प्रत्येक वालविकास केन्द्रमा कम्तिमा तराईमा २० जना पहाडमा १५ जना र हिमालमा १० जना वालवालिका रहेको।

(ख) समावेशि विद्यार्थि

(ग) कम्तिमा एसईई उत्तीर्ण सहयोगी शिक्षक रहेको।

(घ) छनौट गर्दा अनुसूची-३ बमोजिम गर्नु पर्नेछ

(ङ) पालिकाको थप सहयोग प्राप्त हुने पालिकाको प्रतिबद्धता।

१२. कार्यक्रममा प्रति कक्षा वा केन्द्र वितरण हुने रकम सम्बन्धी ब्यबस्था: नमुना वालविकास निर्माण गर्न विद्यालयहरुलाई देहाय बमोजिम हुने गरी प्रति विषय रकम उपलब्ध गराइने छ:

(क) प्रति पालिका कम्तिमा २ वटा वालविकास केन्द्रलाई सहयोग उपलब्ध गराइने छ।

(ख) प्रति केन्द्र अधिकतम रु २३८०००।०० रकम उपलब्ध गराइने छ।

१३. कार्यक्रममा खर्च हुने रकम: कार्यक्रम संचालनको लागि खर्च हुने बजेट शीर्षकहरु यस प्रकार रहेका छन्:

१. डिभिजन कार्यालयबाट हुने खर्च:

क्रस	जिल्ला	पालिका	तालिम	पुर्वाधार तथा सामग्री व्यवस्थापन सहयोग	अनुगमन	जम्मा	डिभिजनको जम्मा
१	नप	७	१८५७००	३३३२०००	१४०००	३५३१७००	११५६६३००
२	रुपन्देही	१६	३८६६००	७६१६०००	३२०००	८०३४६००	
३	कपिलवस्तु	१०	२३०५००	४७६००००	२००००	५०१०५००	८०५९१००
४	अर्घाखाची	६	१७९६००	२८५६०००	१३०००	३०४८६००	
५	दाङ	१०	२३०९००	४७६००००	२००००	५०१०९००	६५८३०८०
६	रुकुम	३	१३२१८०	१४२८०००	१२०००	१५७२९८०	
७	प्युठान	३	२४८१००	४२८४०००	२००००	४५५२९००	९६०५०००
८	रोल्पा	१०	२७०९००	४७६००००	२२०००	५०५२९००	
९	बाके	४	१८७३००	३८०८०००	१६०००	४०९९३००	८०२२६००
१०	बर्दिया	८	१८७३००	३८०८०००	१६०००	४०९९३००	
११	पाल्पा	१०	२७०९००	४७६००००	२२०००	५०५२९००	११९२८४००
१२	गुल्मी	१२	३४०५००	५७९२०००	२३०००	६०७५५००	

३. १

२. मन्त्रालयबाट हुने खर्च:

विवरण	जम्मा रकम	कैफियत
प्रशिक्षक प्रशिक्षण खर्च	२३५५२०	

१४. प्रचलित कानून बमोजिम हुने: यो कार्यक्रमको खर्च गर्दा प्रचलित आर्थिक कानून तथा प्रदेश सरकारबाट पारित खर्चका मापदण्ड बमोजिम गर्नुपर्नेछ ।
१५. सरकारी बाँकी सरह असूल उपर हुने: यस कार्यक्रमबाट प्राप्त रकम हिनामिना भएमा वा तोकिएको गुणस्तर अनुरूप नभएमा कार्यक्रम कार्यन्वयनमा संलग्न जिम्मेवार पदाधिकारीबाट सरकारी बाँकी सरह असूल उपर गरी कार्यवाहिका लागि मन्त्रालयले अख्तियार प्राप्त निकायमा लेखि पठाउने छ ।
१६. सार्वजनिक परीक्षण: यस निर्देशिका बमोजिम कार्यक्रम सम्पन्न भएपछि रकम प्राप्त गर्ने विद्यालयले विद्यालय व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरू, स्थानीय तहका प्रतिनिधिहरू, शिक्षक, अभिभावक, विद्यार्थी तथा विद्यार्थिका अभिभावकलाई कार्यक्रम सन्चलान भएको स्थानमा भेला गराइ कार्यक्रमको आम्दानी- खर्च, कार्यक्रमबाट निर्मित संरचना र खरिद भएका भौतिक वस्तुको सार्वजनीकरण गर्नु पर्नेछ ।
१७. कार्यक्रम अनुगमन: यस निर्देशिकाको मार्गदर्शनमा संचालन हुने समग्र कार्यक्रमको अनुगमन शिक्षा तथा सामाजिक विकास निर्देशनालयको हुनेछ ।
१८. संशोधन: सामाजिक विकास मन्त्रालयले आवश्यकतानुसार यो मार्गदर्शन संशोधन परिमार्जन गर्न सक्नेछ ।

३१

५५५

९

३

अनुसूची १
दफा ७ (क)संग सम्बन्धित

विषय: नमुना बालविकास सम्बन्धमा ।

श्री सामाजिक विकास डिभिजन कार्यालय

.....

निम्न लिखित विवरणहरु सहित नमुना बालविकास छनौटको लागि यो निवेदन दिएको छ ।
तपसिल:

१. बालविकास केन्द्र वा विद्यालयको नाम:
२. ठेगाना:
पालिकाको नाम: वडा नं.टोल वा गाउः सम्पर्क नं

३. बालविकास केन्द्रको भौतिक विवरण:

क्र स	विवरण	संख्या वा आवश्यकता अनुसार नाम उल्लेख गर्ने	कैफियत
१	कक्षाकोठा		
२	सिकाई कुना		
३	फर्निचर (कुर्सी टेवल)		
४	दराज वा वाकस		
५	प्राथमिक उपचार वाकस		
६	खेलकूद सामग्री		
७	टेलिभिजन तथा अन्य		

५. बालबालिका विवरण:

३० यस्ता १०००

क्र स	छात्रा	छात्र	जातिगत विवरण						अपाङ्ग	कैफियत
			दलित	जनजाती	मधेसी	थारु	मुस्लिम	अन्य		

६ सहयोगी शिक्षक विवरण:

शिक्षकको नाम:	शुरुको नियुक्ति मिति:
अनुभव:	तालिम विवरण:
योग्यता:	सामग्री निर्माण तालिम:

७ सामुदायिक बालविकास केन्द्र भए व्यवस्थापन समिति गठन भए नभएको:

--

Handwritten signature

Handwritten signature

Handwritten signature

Handwritten signature

अनुसूची २

कार्यक्रमको रूपरेखा

१. कार्यक्रमको नाम: नमुना बालबिकास निर्माण तथा बालबिकास सुदृढीकरण कार्यक्रम
१. कार्यक्रमको उद्देश्य: प्रदेश नं ५ का सामुदायिक विद्यालयहरूमा रहेका १०९ स्थानीय तहका कम्तिमा २ वटा बालबिकासकेन्द्रलाई नमुना बालबिकास निर्माण गर्ने र ती बालबिकास केन्द्रका २१८ जना सहयोगी शिक्षकलाई सामग्री बिकास क्षमता बिकास गर्ने ।
२. कार्यक्रम स्थल: प्रदेश नं ५ का सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयहरूमा रहेका बालबिकास केन्द्रहरू मध्ये छानिएका २१८ केन्द्रहरू
३. कार्यक्रम संचालन गर्ने अवधि: २०७६ चैत महिना देखि २०७७ जेठ मसान्त सम्म ।
४. कार्यक्रमका सम्भागहरू

कार्यक्रमको सम्भाग	विवरण	जिम्मेवारी
प्रशिक्षक अभिमुखीकरण	प्रत्येक जिल्लाका कम्तिमा १ जना पर्ने गरी २ दिने अभिमुखीकरण तालिम संचालन	सामाजिक बिकास मन्त्रालय र मातहतका निकाय
तालिम सामग्री बिकास तथा छपाई	विशेषज्ञ सहयोगमा सामग्री निर्माण सहयोग सामग्री निर्माण छपाई र बितरण	सामाजिक बिकास मन्त्रालय र मातहतका निकाय
जिल्ला स्तरमा सहयोगी कार्यकर्ताहरूको ३ दिने सामग्री निर्माण तालिम	प्रशिक्षकहरूको सहयोगमा ३ दिने तालिम संचालन २१८ जना सहयोगी कार्यकर्ताहरू	डिभिजन कार्यालयहरू
प्रधानाध्यापकहरूको १ दिने अभिमुखीकरण: सहयोगी कार्यकर्ताहरूको तेस्रो तालिमको दिनमा एकै साथमा	नमुना बालबिकास केन्द्र बनाउन छानिएका २१८ विद्यालयहरूका प्रधानाध्यापकहरूलाई नमुना बालबिकास निर्माण गर्न विद्यालयलाई दिइने अनुदान रु २३८०००।०० को प्रयोग सम्बन्धमा कार्ययोजना समेत निर्माण	प्रशिक्षकहरू

३.२ ५/११/१९

विद्यालयहरूमा नमुना बालविकास केन्द्रहरू निर्माण अनुदान	स्थानीय तहबाट सिफारिस भएका र तालिम लिएका सहयोगी शिक्षक र प्रअ भएका विद्यालयहरूमा अनुदान	डिभिजन कार्यालयहरू
अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	कार्यक्रम संचालन भएका विद्यालयहरूमा नमुना बालविकास केन्द्र निर्माणको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	सामाजिक विकास मन्त्रालय र मातहतका निकायहरू

५. कार्यक्रमका क्रियाकलापहरू

क्रियाकलाप	जिम्मेवारी
१. कार्यक्रमको मार्गदर्शन निर्माण	सामाजिक विकास मन्त्रालय
२. प्रशिक्षणका लागि स्रोत सामग्री संकलन निर्माण र छपाई	बिषेपज्ञहरूको सहयोगमा सामाजिक विकास मन्त्रालय र शिक्षा तालिम केन्द्र
३. १२ जिल्लाका १३ केन्द्रहरूमा तालिमहरू संचालन	डिभिजन कार्यालयहरू
४. प्रधानाध्यापकहरूको १ दिने अभिमुखीकरण: सहयोगी कार्यकर्ताहरूको तेस्रो तालिमको दिनमा एकै साथमा	सामाजिक विकास डिभिजन कार्यालय
५. विद्यालयहरूमा नमुना बालविकास केन्द्रहरू निर्माण अनुदान	डिभिजन कार्यालयहरू
६. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	सामाजिक विकास मन्त्रालय र मातहतका निकायहरू

Handwritten signature

Handwritten signature

Handwritten signature

Handwritten signature

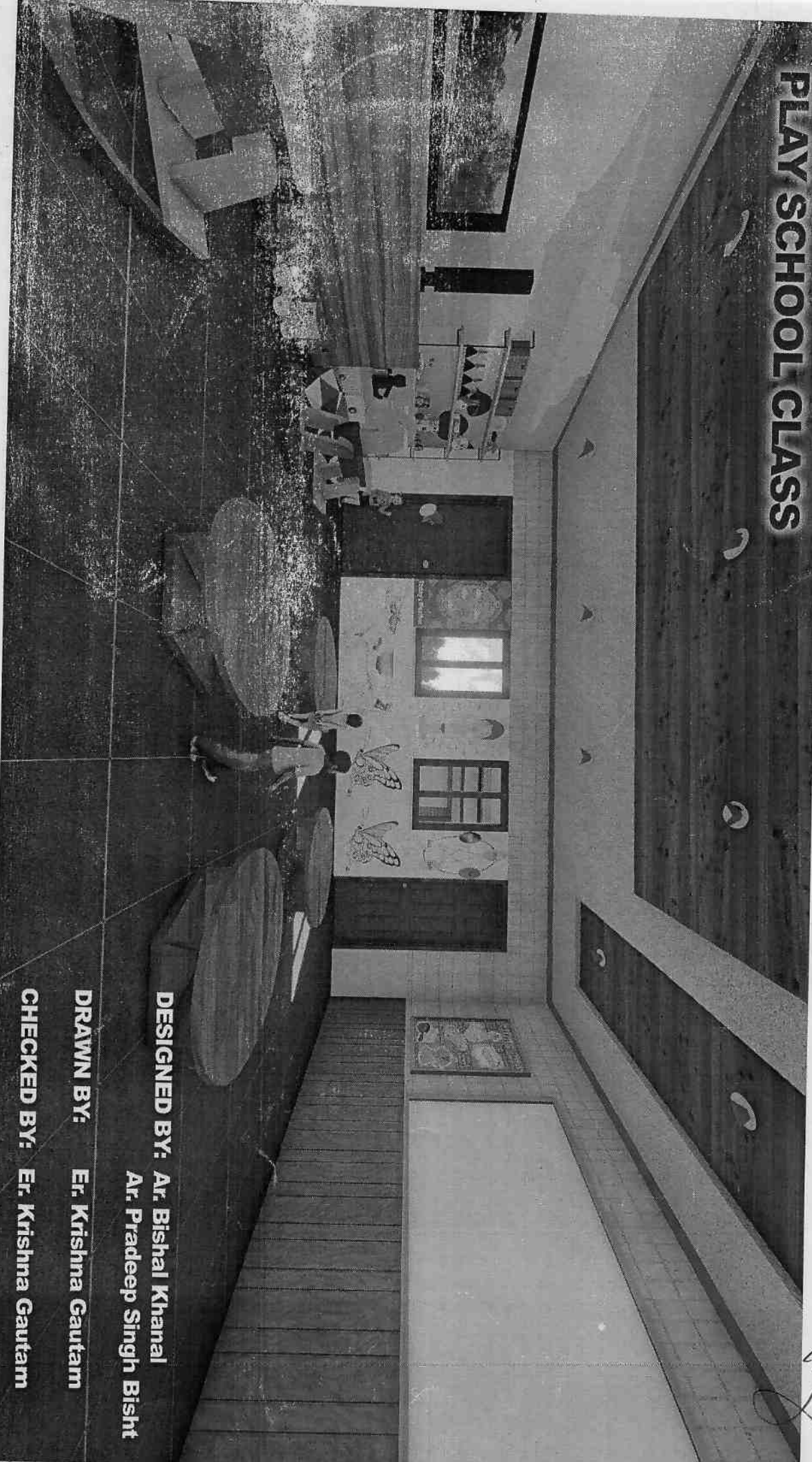
अनुसूची-३

विद्यालय छनौटका आधारहरू

क्र. सं.	सूचक	अङ्क भार	अङ्क गणना विधि
१	बाल विकास केन्द्रको लागि अलग कोठा	१०	नभएमा-० भएमा-१०
२	बाल विकास केन्द्रको लागि अलग शिक्षक	१०	नभएमा-० भएमा-१०
३	बालविकास शिक्षकको योग्यता	२०	एसइइ वा सो सरह भएमा १५ र कक्षा १२ पास गरेको भएमा २०
४	बाल विकास शिक्षकको तालिम	१०	न्यूनतम आधारभुत तहको तालिम प्राप्त भएमा ५ अंक, थप पेशागत विकास तालिम लिएको भए १० अंक
५	बाल विकास केन्द्रमा न्यूनतम भन्दा बढी विद्यार्थी	१०	२० प्रतिशत थप -५ २० प्रतिशत भन्दा बढि-१०
६	समावेशी विद्यार्थी	१५	बाल विकास केन्द्रमा दलित, मुस्लिम छात्र छात्राको संख्या २५ प्रतिशत- ५; २५-५० प्रतिशत १०, ५१ प्रतिशत भन्दा बढी- १५
७	विद्यालय र स्थानीय तहको सहभागिता	१५	कूल लागतको १० %- ५; १० देखि २० %- १०; २० भन्दाबढी- १५
८	सीमा क्षेत्रका विद्यालय	१०	अन्तराष्ट्रिय सीमासंग जोडिएका विद्यालय-१०

(Handwritten signatures and marks)

PLAY SCHOOL CLASS

DESIGNED BY: Ar. Bishal Khanal

Ar. Pradeep Singh Bisht

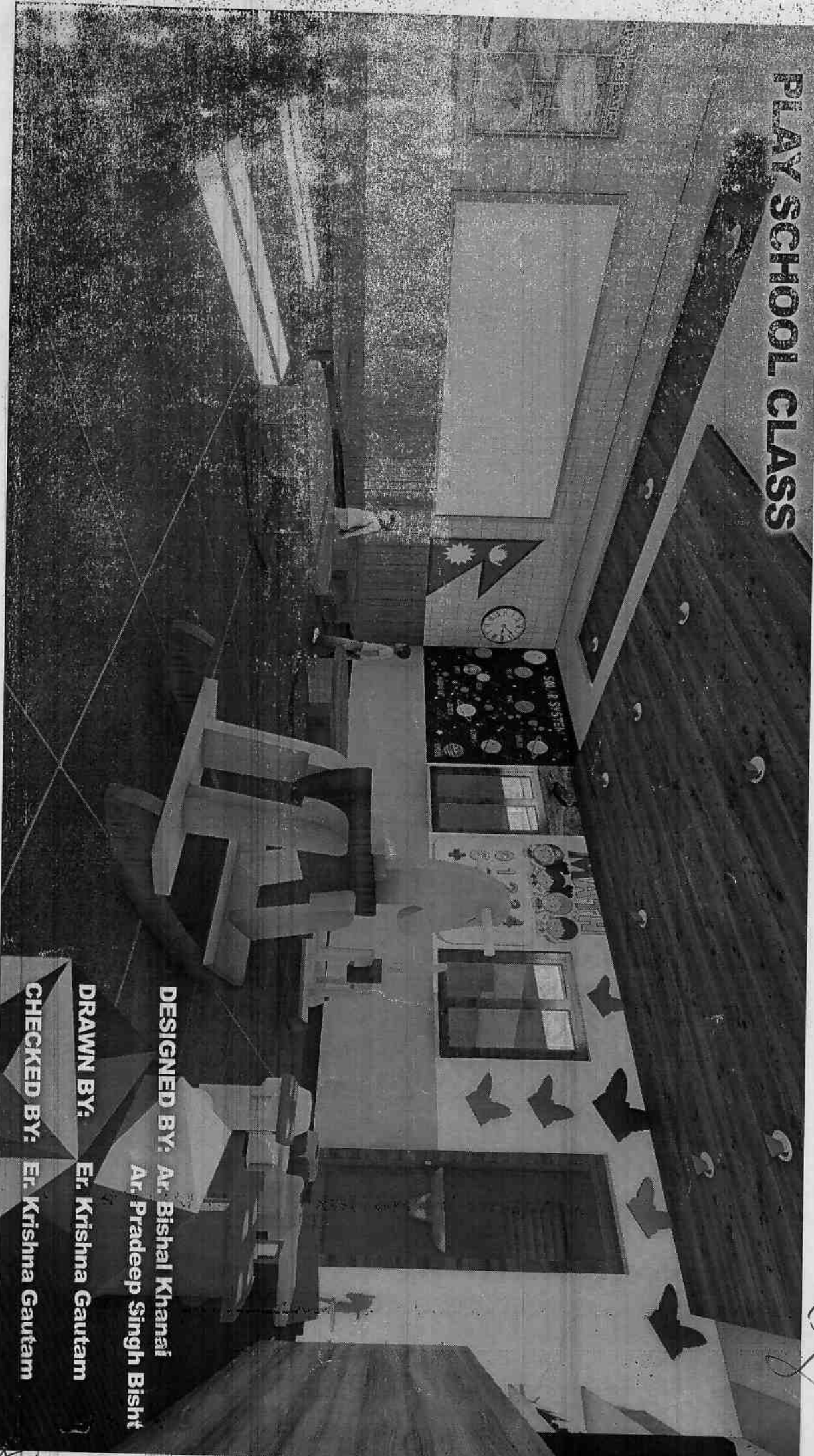
DRAWN BY: Er. Krishna Gautam

CHECKED BY: Er. Krishna Gautam

Handwritten signature and initials

Handwritten initials

PLAY SCHOOL CLASS

DESIGNED BY: Ar. Bishal Khanai

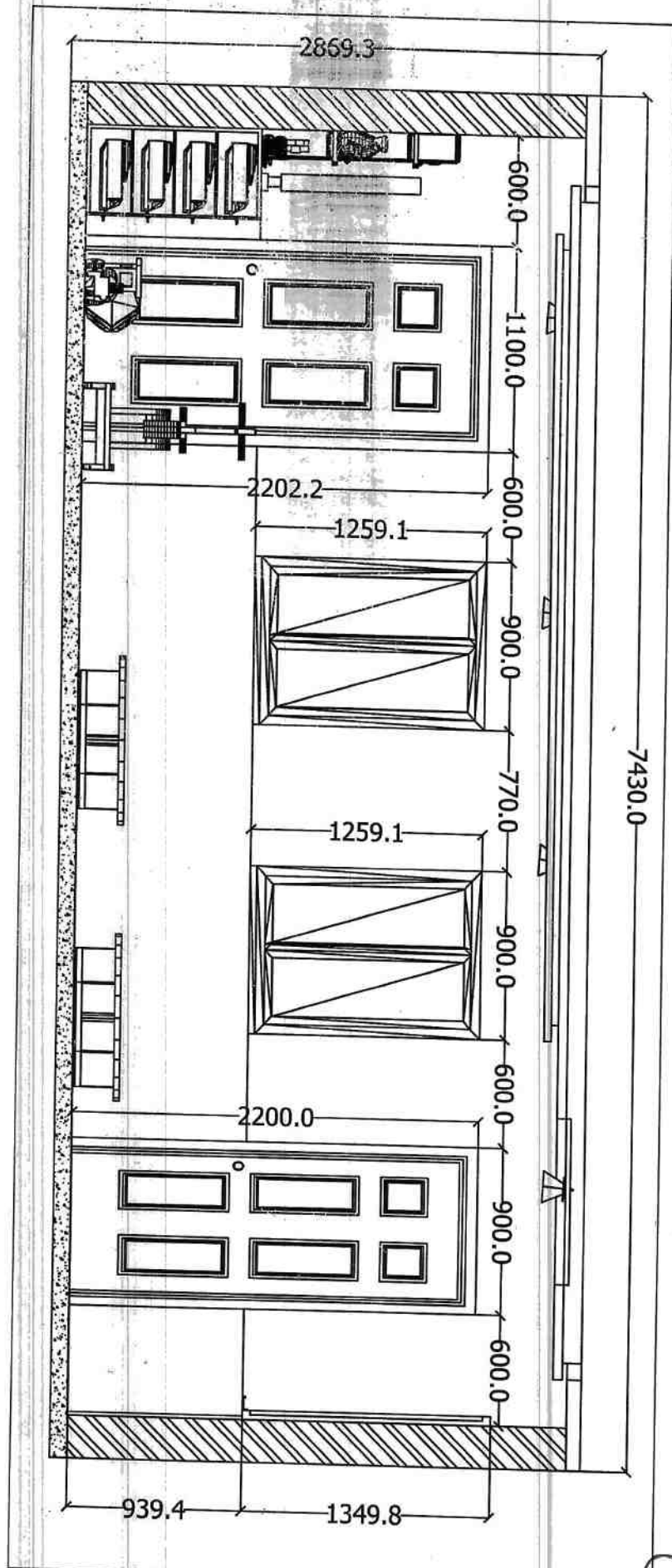
Ar. Pradeep Singh Bisht

DRAWN BY: Er. Krishna Gautam

CHECKED BY: Er. Krishna Gautam

Handwritten signature and initials

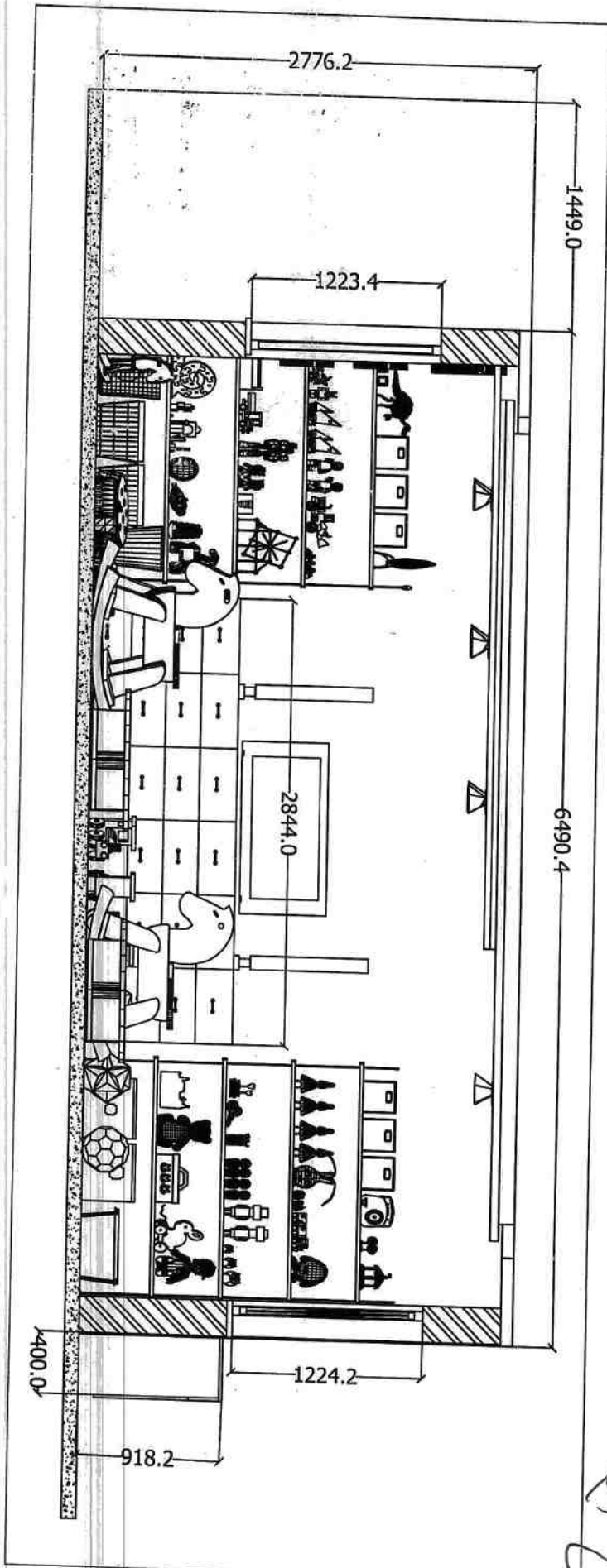

Handwritten mark

Handwritten mark

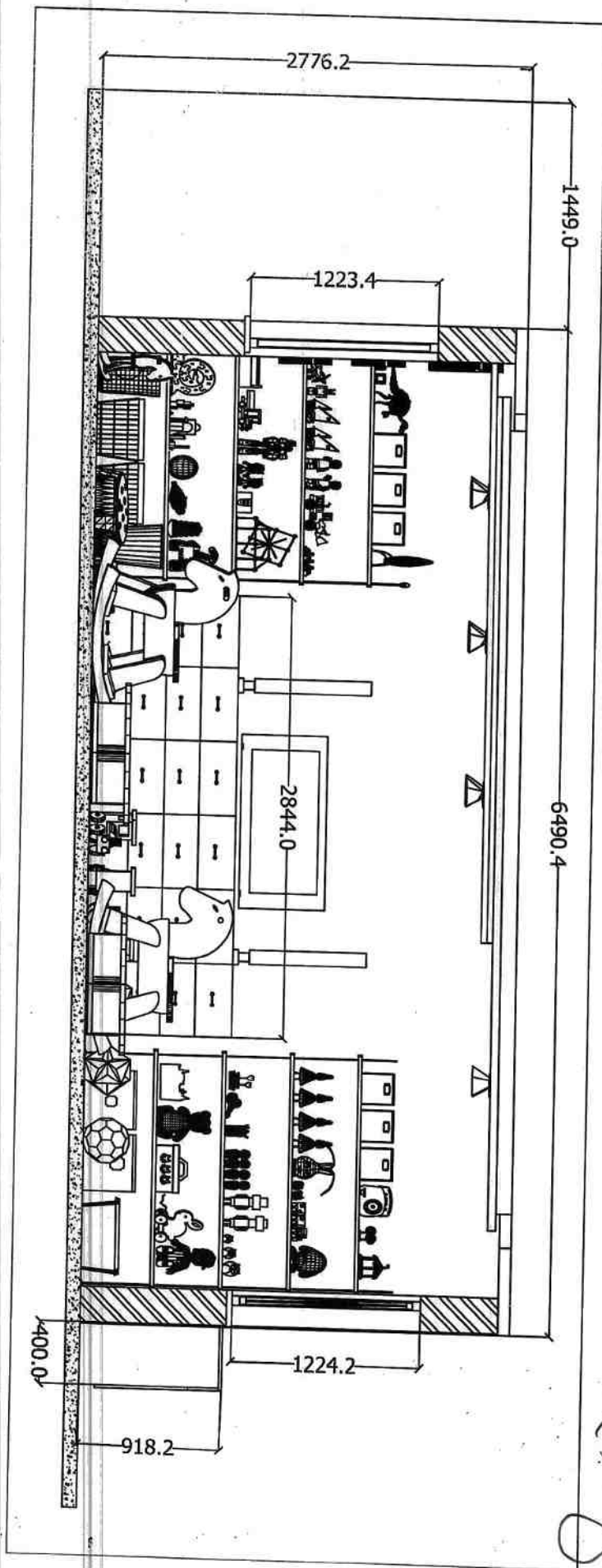
Handwritten signature

Handwritten signature

Handwritten signature

Handwritten signature

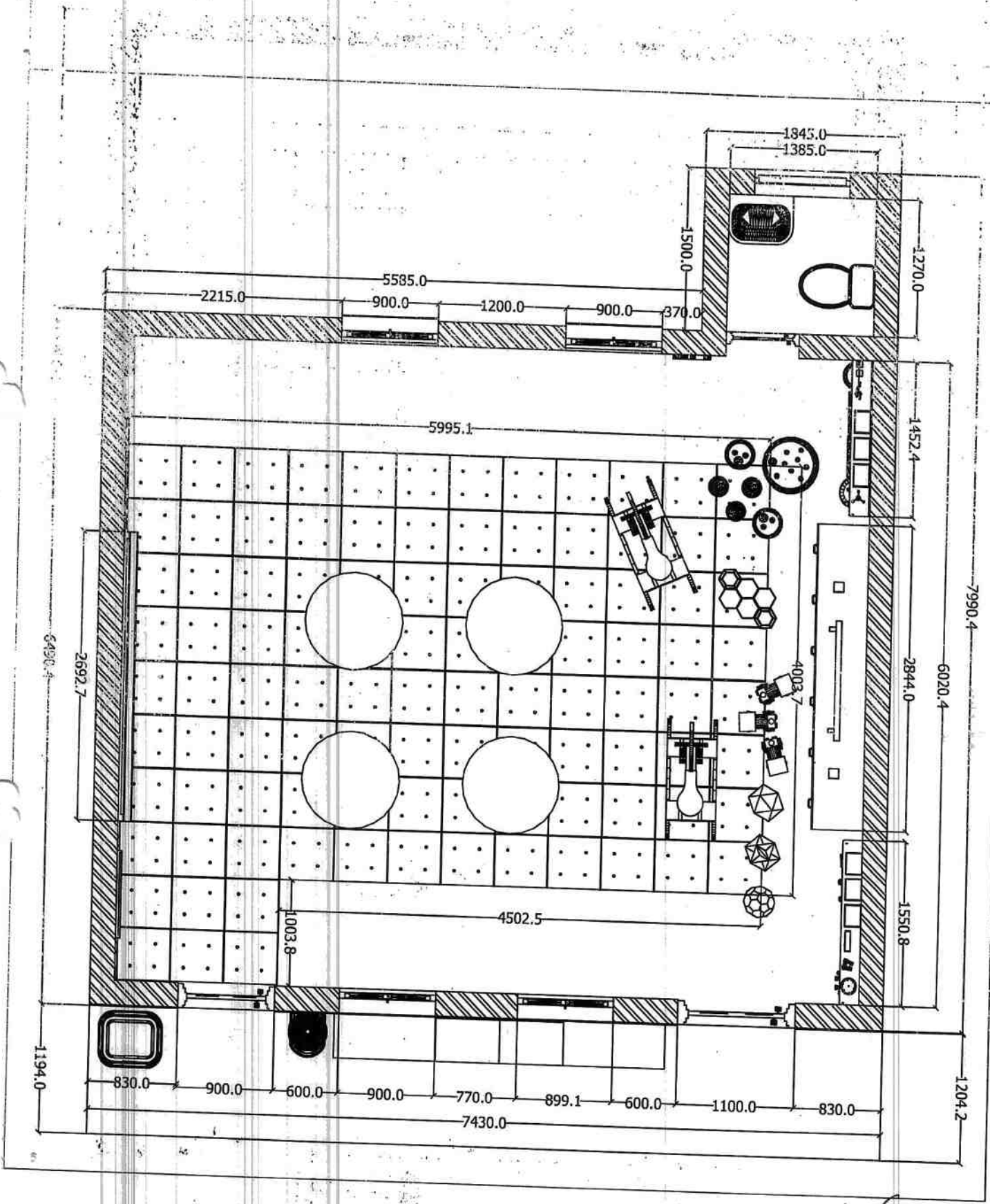

Handwritten signature or initials.

Handwritten number "9" with a circle around it.

Handwritten signature or initials.

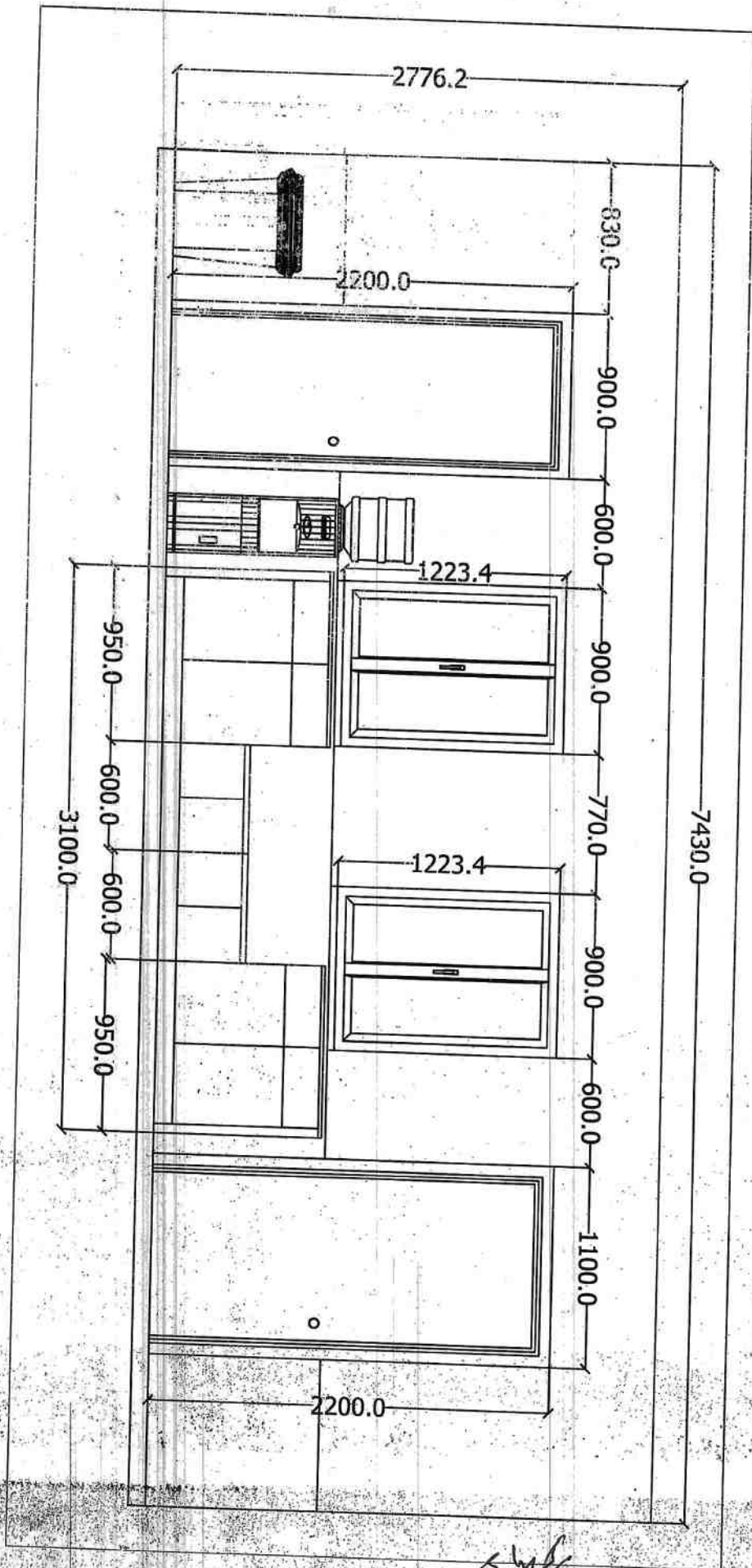
Handwritten signature or initials.

29

Handwritten notes and a large arrow pointing towards the bottom right corner of the plan.

Handwritten initials or signature on the left side of the drawing.

Handwritten initials or signature at the bottom right of the drawing.